

DE ACHTERUITGANG VAN DE ORCHIDACEAE IN ZUID-LIMBURG VI

door
J. H. M. HILGERS

Herminium monorchis (L.) R Br., Herminium

Deze onopvallende orchidee is nooit erg algemeen geweest in Zuid-Limburg. Overigens is ze niet beperkt tot het uiterste zuiden van Nederland, maar schijnt ook voor te komen in enkele duinstreken, zoals in de duinen van Oostvoorne. Volgens de Wever is ze in Zuid-Limburg altijd beperkt geweest tot het Krijtdistrict en werd ze gevonden in de graslanden der krijtheuvels.

Of ze nu nog aanwezig is in Zuid-Limburg is twijfelachtig. Gregoire zag *Herminium* voor het laatst aan de Putberg nabij hoeve de Dael in de gemeente Voerendaal in 1960, terwijl hij deze soort in 1962 en 1963 niet meer zag. Dijkstra en Bruna kennen deze vindplaats ook, maar het is mij niet bekend of deze biologen *Herminium* hier na 1960 nog gezien hebben. Overigens is het door de moeilijke herkenning best mogelijk dat ze vaak over het hoofd gezien wordt. Wat dit betreft heeft ze veel gemeen met *Coeloglossum viride*, de groene nachtorchis, die ook moeilijk te vinden is en die onder vrijwel dezelfde omstandigheden voorkomt als *Herminium*.

Diemont en van de Ven vermelden in hun „Kalkgraslanden van Zuid-Limburg (1953)” deze orchidee als kensoort van het Mesobrometum koelerietosum cristatae. Als vindplaatsen gaven zij op een krijthelling ten oosten van Kroubeek (Voerendaal) in 1944 en de Putberg ook in Voerendaal in 1952, op beide plaatsen in behoorlijke aantallen. De eerste vindplaats schijnt omstreeks 1953 door afgraving verdwenen te zijn. De vindplaatsen die Diemont mij schriftelijk opgaf, nl. die in Schin op Geul nabij het station en te Eys-Witem nabij de Roodbronnen, zijn uit oudere gegevens niet bekend. Ook dit wijst er op dat ze toch misschien nog behouden is gebleven voor de Zuid-Limburgse flora, alhoewel het gevaar voor algehele uitroeiing verre van denkbeeldig is.

Concluderend kan gezegd worden dat van de 11 in Zuid-Limburg gesignaleerde vindplaatsen mij niet met zekerheid bekend is of ze hier nog aanwezig is.

Gezien de moeilijke vindbaarheid lijkt het waarschijnlijk dat ze op 1-3 vindplaatsen teruggevonden zou kunnen worden, al of niet in gezelschap van de groene nachtorchis *Coeloglossum viride*.

Indien dit gebeurt dient ze hier onverwijld en afdoend beschermd te worden om deze soort niet voorgoed te verliezen. Een dergelijke beveiliging heeft voor 'n enkele andere zeldzame soort reeds vrij gauw succes afgeworpen.

Herminium monorchis (5 ex.) tesamen met een ex. van *Coeloglossum viride*.

Klimmen.

Fotoarchief De Wever.

Lijst van vindplaatsen van *H. monorchis*.

Gemeente	Vindplaats	Laatste opgave
Schin op Geul	1. Gerendal	Vlgs. Gregoire sinds 1956 verdwenen (uit 1947 nog een herb. ex.).
	2. Keuteberg	Vlgs. de Wever sinds 1928 verdwenen.
	3 Nabij Station	Enige opgave 1965 door Diemont ?
Valkenburg	4. Sint Jansbos	1913, Dorren 3 ex.
Klimmen	5. Hoeve Kaardenbeek	In 1928 ca. 200 ex. vlgs. de Wever (Uit 1927 een herb. ex.) In 1929 waarschijnlijk bevroren.
Eys-Wittem	6. Epen, Bovenste Bos	1928. H. Stessen. 3 ex.
	7. Roodbronnen	1965 ? Diemont Uit vroeger gegevens niet bekend.
Voerendaal	8. Schelsberg	Vlgs. de Wever in 1928 voor het laatst gezien.
	9. Kunderberg	1958. Gregoire. Hierna niet meer teruggevonden
	10. Kroubeek bij een kalkoven	Vlgs. Dijkstra en Gregoire ca. 1955 door afgraving verdwenen.
	11. De Dael, Putberg	Na 1960 bij mijn weten niet meer teruggevonden. Deze vindplaats is zeer bekend en misschien de laatste geweest van <i>Herminium</i> . Bekend bij Dijkstra, Bruna, Gregoire e.a.

Leucorchis albida (L.) E. Mey. ex Schur,
Witte muggenorchis.

De witte muggenorchis, een noordelijke soort die voorkomt tot in Lapland, is vlgs. de flora van Heinsius en Thijssse (1942) enkele keren in Zuid-Limburg aangetroffen en

vlgs. de flora van Heukels en van Ooststroo (1962) voorgekomen in het Krijtdistrict en nu waarschijnlijk verdwenen.

De Wever heeft nagegaan dat er in de vorige eeuw 2 vindplaatsen geweest moeten zijn waar *Leucorchis albida* na 1900 niet meer teruggevonden kon worden. De eerste vindplaats was de Meerssenerberg waarvan Dumoulin in 1868 een goed exemplaar verzamelde voor zijn herbarium. Vlgs. de Wever was deze vindplaats destijds een veenheide met soorten als *Arnica montana* en *Lycopodium selago* e.a. Dit veen is echter reeds sinds vorige eeuw verdwenen en daarmee ook de witte muggenorchis. De tweede opgave uit de vorige eeuw is van J. Nijst uit 1858, die in het Savelsbos deze soort aantrof in een klein veen ten noorden van de boswachterswoning, ongeveer tegenover de hoeve. Hier heeft de Wever zelf *Epipactis palustris* gevonden en destijds was deze plek reeds bijna uitgedroogd. De witte muggenorchis, die Nijst foutief *Goodyera repens* had genoemd, is daar nooit teruggevonden.

De enige en laatste vindplaats van deze eeuw was Lemiers, waar de witte muggenorchis voorkwam in de beemden aan de voet van een krijthelling langs de Selzerbeek, waar de Wever in 1908 voor het laatst 4 ex. waarnam. Uit 1902 stammen van deze vindplaats 4 herbarium exemplaren.

Gemeente	Vindplaats	Laatste opgave
Vaals	1. Lemiers, Selzerbeek	1908. De Wever. 4 ex.

Leucorchis albida is in het Krijtdistrict en daarmee in Nederland verdwenen omstreeks 1910. Er zijn waarschijnlijk slechts 3 vindplaatsen in Nederland bekend geweest, waarvan er 2 reeds voor 1900 verdwenen waren.

(wordt vervolgd).

De artikelen over „De achteruitgang van de Orchidaceae in Limburg” zijn verschenen in Natuurhistorisch Maandblad Jrg. 56, 1967, blz. 138; Jrg. 57, 1968, blz. 195; Jrg. 58, 1969, blz. 7, 30 en 47.